

Επιτέλους, τι θέλουν οι πρυτάνεις; (Της Βάσως Κιντή)

Έπειτα από 4 περίπου μήνες αναταραχής στα πανεπιστήμια, με τρεις μήνες κλειστά τα δύο αρχαιότερα και εμβληματικά πανεπιστήμια της χώρας, με τους φοιτητές εγκαταλελειμμένους στη μοίρα τους, με πλήρη αδιαφορία για τη μόρφωσή τους, έρχεται η Σύνοδος των Πρυτάνεων στη Θεσσαλονίκη και ζητάει τι; (ομόφωνα, μάλιστα!) Να αλλάξει (πάλι!) το θεσμικό πλαίσιο ώστε να μειωθούν ακόμη περισσότερο οι αρμοδιότητες των Συμβουλίων. Να παραμείνουν οι ΕΛΚΕ (δηλαδή οι Ειδικοί Λογαριασμοί Κονδυλίων Έρευνας των ΑΕΙ στους οποίους συγκεντρώνονται τεράστια ποσά από ερευνητικά προγράμματα) στον έλεγχο των πρυτανικών αρχών και να μην τεθούν υπό την εποπτεία των Συμβουλίων όπως προβλέπεται από τον νόμο.

Τι θέλουν, επιτέλους; Να καταργήσουν εντελώς τα Συμβούλια; Να τα καταστήσουν διακοσμητικά; Να ακυρώσουν πλήρως την πανεπιστημιακή μεταρρύθμιση; Τι είναι αυτό που θα τους ικανοποιήσει και θα τους κάνει να αφήσουν στην άκρη τις συνεχείς διεκδικήσεις για νομοθετικές αλλαγές ώστε να ασχοληθούν απερίσπαστοι με το έργο τους και με τους φοιτητές τους;

Κατάφεραν το 2011, πιέζοντας τα κόμματα, να αλλάξουν ένα καίριο σημείο της μεταρρύθμισης, να επιτύχουν δηλαδή την εκλογή του πρύτανη από τα μέλη ΔΕΠ και να αποτρέψουν τον ορισμό του από το Συμβούλιο που θα είχε την ευθύνη της επιλογής του. Στο Συμβούλιο έμεινε η ισχυρή αρμοδιότητα να επιλέγει τους υποψηφίους πρυτάνεις που θα ετίθεντο στην κρίση των μελών ΔΕΠ. Τώρα θέλουν να την καταργήσουν κι αυτή. Να κάνουν, λέει, τα Συμβούλια, έλεγχο μόνο των τυπικών προσόντων των υποψηφίων λες και τα διακεκριμένα μέλη των Συμβουλίων που ήρθαν στην Ελλάδα από σπουδαία πανεπιστήμια του εξωτερικού είναι διατεθειμένα να εγκαταλείψουν τους φοιτητές και την

έρευνά τους για να κάνουν εδώ υπηρεσιακή δουλειά ελέγχου πιστοποιητικών. Κόπτονται ύστερα για την αυτοδιοίκηση των Ιδρυμάτων. Στην αρχική ρύθμιση τα Συμβούλια όριζαν και έπαυαν (εάν υπήρχε πρόβλημα) τους πρυτάνεις. Με την αλλαγή που πέτυχαν, ο έλεγχος του πρύτανη πάει, εξ ανάγκης, εκτός πανεπιστημίου, στον Υπουργό. Όταν ο Υπουργός ασκήσει αυτή του την αρμοδιότητα διαμαρτύρονται ότι θίγεται το αυτοδιοίκητο των πανεπιστημίων. Αυτό που θέλουν είναι να μην υπάρχει κανένας έλεγχος. Να κάνει ο πρύτανης και οι ψηφοφόροι του ό,τι θέλουν. Λες και το πανεπιστήμιο είναι ιδιοκτησία τους.

Από την ημέρα ψήφισης του νόμου, τον Αύγουστο του 2011, και επί ένα ακαδημαϊκό έτος, με κωλυσιεργίες, με στρεψοδικίες, με ευθεία αμφισβήτηση και ανυπακοή, αρνήθηκαν να εφαρμόσουν ένα νόμο της Βουλής που ψηφίστηκε με συντριπτική πλειοψηφία. Κατάφεραν τον Αύγουστο του 2012 να τον αλλάξουν και να ανατρέψουν καίριες διατάξεις του (να κερδίσουν την εκλογή των κοσμητόρων κατά το πρότυπο του πρύτανη, την επαναφορά στο τμήμα διαδικασιών που έθρεψαν τη συναλλαγή και την εξάρτηση) επιτυγχάνοντας συγχρόνως τη βασικότερη επιδίωξή τους: την εξάντληση της θητείας τους.

Τώρα που επίκειται η εκλογή νέων πρυτάνεων και η εφαρμογή συγκεκριμένων προβλέψεων του νόμου που έχουν καθυστερήσει, πάλι αντιδρούν. Έτσι, θέλουν οι Οργανισμοί των Ιδρυμάτων, δηλαδή οι κανονισμοί λειτουργίας τους που θα περιλαμβάνουν και διευθετήσεις που συμφωνήθηκαν πρόσφατα για το διοικητικό προσωπικό, να μην έχουν την έγκριση των Συμβουλίων, όπως προβλέπει ο νόμος, αλλά απλώς τη γνώμη τους, την οποία ο πρύτανης και ο υπουργός θα μπορούν και να αγνοούν. Με αυτόν τον τρόπο, θα αποκατασταθεί, μας λένε, η ακαδημαϊκή τάξη. Ποια είναι αυτή; Η αρχή του πρύτανη και η κατάργηση των Συμβουλίων.

Αλλά αυτό που ενδιαφέρει περισσότερο είναι να αποτραπεί η ίδρυση των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου στα Πανεπιστήμια στα οποία, κατά τον νόμο, περιέρχεται η περιουσία και οι πόροι του Ιδρύματος, με διοίκηση που θα επιλέγει το Συμβούλιο έχοντας ως κριτήρια την ικανότητα και την εμπειρία στη

διαχείριση οικονομικών θεμάτων. Και πιο ειδικά, αυτό που ενδιαφέρει είναι να αποτραπεί η συγχώνευση στα ΝΠΙΔ των ΕΛΚΕ τα χρήματα των οποίων διαχειρίζονται έως τώρα οι πρυτάνεις, οι αντιπρυτάνεις και επιτροπές που διορίζουν οι πρυτανικές αρχές. Και αντί να πουν ευθέως ότι θέλουν να διατηρήσουν την εξουσία αυτή, μας λένε ότι η ενδεχόμενη ένταξη των ΕΛΚΕ στα ΝΠΙΔ θα επιφέρουν «δραματικές αλλαγές στην ακαδημαϊκή φύση των ερευνητικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων των πανεπιστημιακών»! Είναι που πάντοτε κόπτονται για το δημόσιο πανεπιστήμιο, αυτό που το αφήνουν να καταρρεύσει εν μέσω καταλήψεων και απεργιών. Και δεν καταρρέει μόνο ακαδημαϊκά αλλά και οικονομικά, πράγμα για το οποίο δεν φταίει μόνο η χαμηλή κρατική χρηματοδότηση. Ορισμένα πανεπιστήμια έχουν τεράστια περιουσία που μένει αναξιοποίητη επί χρόνια γιατί οι διοικήσεις τους ίσως δεν έχουν τις ικανότητες να την αξιοποιήσουν για να ενισχύσουν το πανεπιστήμιο. Το Συμβούλιο του ΕΚΠΑ, π.χ., όταν πρόσφατα καταψήφισε τον ισολογισμό του 2012, παρατήρησε ότι το ίδρυμα είχε ζημία 70 εκατομμυρίων ευρώ στο χαρτοφυλάκιο κινητών αξιών κατά τη διετία 2011-2012 (μόνο 6,7 εκατ. οφείλονται στο PSI), όταν η ετήσια κρατική χρηματοδότηση έχει φτάσει να είναι 18 εκατομμύρια.

Όσοι ζητούν σήμερα αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο στην κατεύθυνση που υποδεικνύει η Σύνοδος των Πρυτάνεων, δεν ενδιαφέρονται για το δημόσιο πανεπιστήμιο –ενδιαφέρονται για τη διατήρηση της ισχύος και της επιρροής τους. Αλλά εις μάτην προσπαθούν να εμφανίσουν τα Συμβούλια ως ξένο σώμα ή ως εξωτικά πτηνά στους χώρους των πανεπιστημίων. Τα μέλη των Συμβουλίων, εσωτερικά και εξωτερικά, είναι στη συντριπτική πλειονότητά τους πανεπιστημιακοί που ψηφίστηκαν μάλιστα από την συντριπτική πλειοψηφία των συναδέλφων τους για να προασπίσουν το κύρος αυτού του τόσο σοβαρού ακαδημαϊκού θεσμού, ενός θεσμού στον οποίο εμπιστεύεται η κοινωνία τα παιδιά της και το μέλλον της. Τα Συμβούλια είναι σαρξ εκ της σαρκός των πανεπιστημίων και, ως νέα όργανα με τη σύνθεση που έχουν, είναι ξένα μόνο ως προς εκείνες τις πρακτικές που επί δεκαετίες κρατούν τα ιδρύματα καθηλωμένα στη μιζέρια και στη

μετριότητα.

Τη Δευτέρα 16 Δεκεμβρίου αρχίζουν υποτίθεται τα μαθήματα της ακαδημαϊκής χρονιάς για το αρχαιότερο πανεπιστήμιο της χώρας. Δεν ξέρουμε πόσο θα διαρκέσει το εξάμηνο, πότε θα τελειώσει, τι θα γίνει με τις εξετάσεις και όλες τις εκκρεμότητες και αντί να συζητάμε αυτά τα πολύ σοβαρά, συζητάμε (για μια ακόμη φορά!) πώς θα αλλάξει ο νόμος!

Πρέπει να φύγω από το ΑΠΘ; (Του Richard Hunter)

Τον περασμένο Νοέμβριο είχα την τιμή να εκλεγώ πρόεδρος του Συμβουλίου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι αξιοσημείωτο πως τα δύο μεγαλύτερα πανεπιστήμια της Ελλάδος, της Θεσσαλονίκης και της Αθήνας, επέλεξαν ως προέδρους καθηγητές με έδρα στο εξωτερικό. Αυτό συνάδει με το πνεύμα της μεταρρύθμισης: τα Συμβούλια με εξωτερικά μέλη θα αποτελούσαν ένα βήμα προς την αναβάθμιση των ελληνικών πανεπιστημίων, αντλώντας από την εμπειρία της ανώτατης εκπαίδευσης εκτός Ελλάδος. Αξίζει να θυμηθούμε πρώτα ποιος είναι ο στόχος μας. Τι ζητάει η ελληνική κοινωνία από τα πανεπιστήμιά της; Πού θα βρίσκονται σε είκοσι χρόνια; Θα είναι οικονομικά εύρωστα, εξωστρεφή κέντρα αριστείας, με διάθεση για πνευματική πρωτοπορία; Ή θα έχουν γίνει ακόμη πιο εσωστρεφείς βιομηχανίες παραγωγής πτυχίων, διοικούμενες από μικρές κλίκες συμφερόντων, όπου οι φοιτητές θα προτρέπονται να μη θέτουν υψηλότερους στόχους από την απλή απόκτηση ενός χαρτιού, και οι καλύτεροι εξ αυτών θα έχουν φύγει για πανεπιστήμια του εξωτερικού; Η αλλαγή είναι δυνατή, ακόμη και στις σημερινές απελπιστικές οικονομικές συνθήκες. Την αλλαγή αυτή πρέπει όμως να τη θέλουν

όλοι όσοι ασχολούνται με τη διοίκηση της εκπαίδευσης. Όλα τα μεγάλα πανεπιστήμια διεθνώς έχουν εξωτερικά Εποπτικά Συμβούλια, τα οποία επιβλέπουν τις ακαδημαϊκές, οικονομικές και κοινωνικές δραστηριότητες του πανεπιστημίου. Έτσι, για κάποιον νεοφερμένο σαν εμένα, η ισχυρή αντίσταση που συνάντησε και συναντά η ίδρυση των Συμβουλίων είναι ακατανόητη, εκτός αν ερμηνευθεί ως αποτέλεσμα πεισματικής άγνοιας ή/και φόβου για το τι θα μπορούσε να αποκαλύψει ο αυστηρός έλεγχος. Ο θεσμός που φοβάται είναι ακριβώς ο θεσμός που χρειάζεται να αλλάξει.

Ενα τετριμμένο σχόλιο, σχετικά με την ελληνική κοινωνία, είναι ότι το βασικό κίνητρό της είναι η προώθηση των συμφερόντων του άμεσου κύκλου -οικογένεια, φίλοι, πολιτικοί σύμμαχοι κ.ά.- και ότι το ευρύτερο καλό έρχεται σε δεύτερη μοίρα (θα προσθέσω πως ο κυρίαρχος ρόλος των πολιτικών κομμάτων στα πανεπιστήμια είναι από τις πιο ακατανόητες, για εμάς τους προερχόμενους από το εξωτερικό, πλευρές του ελληνικού ακαδημαϊκού σκηνικού). Μια συνέπεια της νοοτροπίας αυτής είναι η έλλειψη σε υψηλές διοικητικές θέσεις, ιδιαίτερα στην οικονομική διαχείριση, εξειδικευμένου προσωπικού με εμπειρία από τον επαγγελματικό στίβο εκτός πανεπιστημίου. Κι όμως, αυτήν ακριβώς την εμπειρία χρειάζονται απεγνωσμένα τα πανεπιστήμια.

Ενα άλλο θέμα που με προβληματίζει είναι το επικίνδυνο κενό ανάμεσα στους πανεπιστημιακούς που θέλουν απλά να αφηθούν στην ησυχία τους, για να κάνουν την έρευνά τους, και σε εκείνους που είναι πρόθυμοι να συμμετέχουν στις διοικητικές διαδικασίες. Υπάρχουν βέβαια ευνόητοι λόγοι. Οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι υφίστανται τεράστια πίεση. Οι μισθοί όλων των βαθμίδων έχουν υποστεί βάνανυες περικοπές. Η προσπάθεια που απαιτείται για τη διδασκαλία και την εξέταση των τεράστιων αριθμών φοιτητών, που αποτελούν τον κανόνα στην Ελλάδα, δεν αφήνει πολύ χρόνο για άλλες ασχολίες. Η κατάσταση διαρκώς χειροτερεύει, καθώς όλο και περισσότεροι καθηγητές και διοικητικοί υπάλληλοι συνταξιοδοτούνται χωρίς να αντικαθίστανται: η πίεση στους εναπομένοντες αυξάνεται καθημερινά. Παραταύτα, βλέπω επίσης (και είχα την τύχη να

διδάξω και κάποιους) εξαίρετους Έλληνες φοιτητές και ερευνητές που θέλουν να αλλάξουν τα πράγματα. Πρέπει να κάνουν τη φωνή τους να ακουστεί. Διαφορετικά θα ακούγονται μόνον εκείνοι που, όπως φαίνεται, διαθέτουν άφθονο χρόνο, για να διακόπτουν παραδόσεις και συνεδριάσεις και να ασχημαίνουν το πανεπιστήμιο με γκράφιτι. Τα Συμβούλια αποτελούν έναν καινούργιο τρόπο διαχείρισης του ακαδημαϊκού γίγνεσθαι. Πρέπει όμως να κερδίσουν τον σεβασμό και την εμπιστοσύνη τόσο της πανεπιστημιακής κοινότητας όσο και της ευρύτερης ελληνικής κοινωνίας, όπως οφείλουν να κάνουν και τα υπόλοιπα πανεπιστημιακά όργανα. Η προώθηση της ατομικής ατζέντας του καθενός και της ομάδας συμφερόντων του δεν αρμόζει στα μέλη ανώτατων εποπτικών οργάνων.

Το Συμβούλιο αντιμετώπισε ιδιαίτερες δυσκολίες, εφόσον του ζητήθηκε να θεσμοθετήσει εκ του μηδενός εποπτικές δομές και διαδικασίες ελέγχου, χωρίς τη στοιχειώδη ενημέρωση αναφορικά με την υπάρχουσα κατάσταση. Σε τομείς όπως οι δωρεές προς το Πανεπιστήμιο, τα πανεπιστημιακά περιουσιακά στοιχεία και τα ερευνητικά κονδύλια, η πληροφόρηση δεν υπήρξε άμεση και επαρκής.

Μια βασική αιτία αρνητισμού είναι η διάχυτη αίσθηση πως τα Συμβούλια αποτελούν έναν Δούρειο Ίππο, μέσω του οποίου η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση θα συνδεθεί με τον ιδιωτικό τομέα και, ως εκ τούτου, θα πάψει να είναι ένα «αγαθό» διαθέσιμο σε όλους. Είναι, ωστόσο, ολοφάνερο πως τα ελληνικά πανεπιστήμια χρειάζονται επιπλέον πηγές χρηματοδότησης, απλώς και μόνο για να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους, πόσω μάλλον την πρόοδό τους (χωρίς αυτό να σημαίνει πως το κράτος απαλλάσσεται από την ευθύνη για διατήρηση ή και αύξηση των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού για την παιδεία). Η ιδέα πως ένα πανεπιστήμιο μπορεί να προοδεύσει στηριζόμενο αποκλειστικά σε κρατικά κονδύλια έχει εγκαταλειφθεί προ πολλού στη Βρετανία –ασχέτως κυβερνήσεως– αλλά και τα μεγάλα αμερικανικά «κρατικά» πανεπιστήμια στηρίζονται κυρίως στους δεσμούς με την εντόπια και τη διεθνή οικονομία και τους συλλόγους αποφοίτων τους,

ώστε να μπορέσουν να σταθούν ως σπουδαία κέντρα έρευνας και διδασκαλίας.

Η παιδεία θα έπρεπε να είναι καθοριστικός παράγοντας για την ανάκαμψη της οικονομίας. Θα έπρεπε να είναι ένας τομέας όπου η δημιουργία ευκαιριών θα μπορούσε να σταματήσει τη φυγή νέων επιστημόνων από την Ελλάδα, αλλά και να φέρει πίσω κάποιους. Ευκαιρίες υπάρχουν. Στο δικό μου αντικείμενο, για παράδειγμα, η Ελλάδα θα έπρεπε να βρίσκεται στην κορυφή, και όχι να αποκηρύσσει την κλασική της κληρονομιά, ούτε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ούτε και αργότερα. Οι ξένοι φοιτητές θα θελήσουν να έρθουν εδώ, χρειάζονται όμως ένα πρόγραμμα μαθημάτων δομημένο κατά τα αγγλοσαξονικά πρότυπα, και μαθήματα που θα διδάσκονται και στα αγγλικά, όπως ήδη συμβαίνει σε ορισμένα μεταπτυχιακά προγράμματα. Οι φοιτητές χρειάζονται επίσης διαδικτυακά μαθήματα και ηλεκτρονικό υλικό, το ονομαζόμενο «εικονικό πανεπιστήμιο»· και αυτό πρέπει να προωθηθεί. Ο στόχος δεν είναι να μετατρέψουμε τα ελληνικά πανεπιστήμια σε χλωμά αντίγραφα ξένων. Αφορά στην πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων που θα επιτρέψουν στα ελληνικά πανεπιστήμια να ανταγωνιστούν τα καλύτερα του κόσμου.

Η διαμάχη σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση υποδηλώνει την αναγνώριση πως υπάρχουν κι άλλα πράγματα που μπορεί κανείς να κάνει στη ζωή, εκτός από το να πάει στο πανεπιστήμιο. Χώρες όπως η Ελβετία και η Γερμανία διαθέτουν από παλιά επιτυχημένες δομές διδασκαλίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι οποίες προετοιμάζουν τους νέους να καταλάβουν επικερδείς θέσεις στον χώρο της βιομηχανίας ή ως επαγγελματίες τεχνίτες, αντί να επιλέξουν το αβέβαιο μέλλον της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Η ποικιλότητα ενδυναμώνει την κοινωνία, ενώ η ομοιομορφία ισοπεδώνει και χαμηλώνει τον πήχυ. Τα ελληνικά πανεπιστήμια προσπαθούν να τα βγάλουν πέρα με ασύλληπτους αριθμούς φοιτητών και με ένα σύστημα εξετάσεων που δεν χαίρει μεγάλης εκτίμησης. Δεν είναι αυτή η ουσία του να είσαι φοιτητής ή πανεπιστημιακός δάσκαλος, δηλ. ένα χαρτί που λέει ότι πέρασες.

Εξίσου σημαντική είναι και η στάση του υπουργείου. Τα Συμβούλια έγιναν πραγματικότητα: ο σκοπός απέκτησε νομική ισχύ με τον Ν. 4009/11, αλλά υπάρχει ακόμη ένα μεγάλο σώμα διατάξεων στο οποίο δεν υπάρχουν προβλέψεις για τα Συμβούλια και το οποίο μπορεί πάντοτε να επιστρατευτεί, για να παρεμποδίσει το έργο μας. Το υπάρχον νομικό πλαίσιο δεν μας καλύπτει, παρά ως έναν βαθμό. Ακόμη και για πρακτικά θέματα όπως η κάλυψη των οδοιπορικών εξόδων, για να μην αναφερθώ στη διοικητική υποστήριξη του Συμβουλίου, χρειάζεται κάτι περισσότερο από την έκφραση καλών προθέσεων. Υπό μία οπτική αυτά είναι ελάχισονα ζητήματα: η συσσώρευσή τους, ωστόσο, μας αναγκάζει να επανυποβάλουμε το ερώτημα: υπάρχει στ' αλήθεια η διάθεση για ουσιαστική αλλαγή; Θα ακολουθήσει ένα επόμενο βήμα; Δεν μπορώ να ισχυριστώ κάτι τέτοιο με βεβαιότητα.

Παραμένω πεπεισμένος, όμως, πως η επιθυμία για αλλαγή υπάρχει. Τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας που πραγματικά επιθυμούν να αλλάξουν τα πράγματα πρέπει να αναλάβουν πιο ενεργό ρόλο και να υψώσουν τη φωνή τους.

* Ο κ. Richard Hunter είναι πρόεδρος του Συμβουλίου του ΑΠΘ, βασιλικός καθηγητής Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο του Κέμπριτζ, τακτικό μέλος της Βρετανικής Ακαδημίας και αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και της Αυστραλιανής Ακαδημίας.

Το ναυάγιο της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης (του Νικου Μαραντζιδη)

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 01-12-13

Είναι πολύ πιθανό να έχετε ακούσει πως κάποιος νεαρής ηλικίας γνωστός σας γιατρός έφυγε από την Ελλάδα για να βρει μία θέση σε νοσοκομείο της Αγγλίας ή της Γερμανίας. Πιθανόν να έχετε ακούσει επίσης πως κάποιος Έλληνας μηχανικός βρήκε ή αναζητεί εργασία στο εξωτερικό.

Η συζήτηση έπειτα από μια τέτοια είδηση κινείται δικαίως γύρω από το ζήτημα της ανεργίας των νέων στη χώρα μας, που αγγίζει πλέον το 50%. Η ανεργία ή υποπασχόληση των πτυχιούχων είχε παρατηρηθεί ήδη από τη δεκαετία του '90, αλλά σήμερα παίρνει τον χαρακτήρα της μάστιγας την ίδια ώρα που η Ελλάδα παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά φοιτητών σε όλο τον ανεπτυγμένο κόσμο. Λιγότερο συχνά, αναρωτιόμαστε πόσο κρίμα είναι να σπαταλώνται οι πολύτιμοι και όχι τόσο άφθονοι πόροι των φορολογουμένων προκειμένου να διατηρήσουμε μια υπερβολικά διογκωμένη ανώτατη εκπαίδευση, ιδιαίτερα σε τομείς που είναι πολυδάπανοι στη συντήρηση και λειτουργία τους (Ιατρικές Σχολές και Πολυτεχνεία). Είμαστε, λοιπόν, μάρτυρες ενός παράδοξου: τα πανεπιστήμια απορροφούν τα καλύτερα και πιο φιλόδοξα νεανικά μυαλά της χώρας, αλλά δεν υπάρχουν πραγματικές θέσεις εργασίας για τους αποφοίτους τους.

Λίγοι, ίσως, αντιλαμβάνονται πως το παραπάνω γεγονός ενέχει ένα χαρακτήρα ανακατανομής πλούτου από τους φτωχούς στους πλούσιους. Η φτώχη, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, Ελλάδα πληρώνει την εκπαίδευση των γιατρών, που στη συνέχεια πηγαίνουν να εργασθούν και να στελεχώσουν τα νοσοκομεία των πλούσιων ευρωπαϊκών κρατών. Τα τελευταία παρουσιάζουν έλλειψη σε επιστήμονες και χρειάζεται να κάνουν εισαγωγή από άλλες χώρες που έχουν πλεόνασμα. Γιατί όχι; Είναι προφανές πως τους κοστίζει πιο φθηνά να φέρνουν γιατρούς ή μηχανικούς από την Ελλάδα, την Πορτογαλία ή την Ινδία παρά να ξοδεύουν οι ίδιοι πολύτιμο χρήμα για να εκπαιδεύσουν περισσότερους επιστήμονες απ' ό,τι χρειάζονται. Πρόκειται, με άλλα λόγια, για είδος μεταφοράς πόρων από φτωχούς προς πλούσιους, που αποδεικνύει για άλλη μια φορά πόσο σπάταλη και με μία έννοια αφελής είναι

η λειτουργία του ελληνικού κράτους.

Η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, όπως και άλλοι τομείς του ελληνικού κράτους, πάσχει από υπερδιόγκωση και νεοπλουτισμό. Υπερβολικός αριθμός πανεπιστημίων, σχολών και τμημάτων που δεν αντιστοιχούν στις ανάγκες ή τις δυνατότητες της αγοράς και τις προοπτικές των αποφοίτων. Είναι μάλιστα τέτοια η ζήτηση για πτυχία που ο ανταγωνισμός έχει μεταφερθεί πλέον στις μεταπτυχιακές σπουδές. Σε λίγα χρόνια, αμφιβάλλω αν θα υπάρχει άλλη χώρα στην Ευρώπη που θα έχει τόσους κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων.

Η ανεξέλεγκτη ίδρυση πανεπιστημίων και ΤΕΙ, ιδιαίτερα στην ελληνική περιφέρεια, προέκυψε εξαιτίας τεσσάρων βασικών λόγων:

α) Της πιεστικής ζήτησης εκ μέρους της ελληνικής οικογένειας για πτυχία γιατί πίστευε πως μέσα από αυτά αναβαθμίζεται η θέση των παιδιών της – ιδιαίτερα οι φτωχότεροι προσδοκούσαν μια κάποια ανοδική κοινωνική κινητικότητα, προσδοκία που είχε βάση μέχρι τη δεκαετία του '80.

β) Της τεράστιας συμμετοχής του κράτους στην οικονομία και της ζήτησης για αποφοίτους στους διαγωνισμούς του.

γ) Της γενικευμένης πεποίθησης πως το πανεπιστήμιο πρέπει να είναι προσβάσιμο σε όλους.

δ) Των πελατειακών δικτύων της κεντρικής πολιτικής εξουσίας που προσπαθούσε να δημιουργήσει πλασματική ανάπτυξη στην περιφέρεια μέσω της ίδρυσης ΑΕΙ και ΤΕΙ. Όπως χαρακτηριστικά είχε πει ένας δήμαρχος: «Κλείνουν τα στρατόπεδα, ας φέρουν τουλάχιστον μια σχολή».

Δυστυχώς το μοντέλο ανάπτυξης του ελληνικού πανεπιστημίου ναυάγησε. Το πανεπιστήμιο είναι και πολυδάπανο και συνιστά όχημα προς την ανεργία. Η τελευταία κρίση στο ελληνικό πανεπιστήμιο με επίκεντρο το ζήτημα των διοικητικών υπαλλήλων είναι απλώς ένα σύμπτωμα της ασθένειας. Δυστυχώς, όμως, η κρίση δεν φαίνεται να μας κάνει να θέλουμε να δούμε την

πραγματικότητα κατάματα. Είμαστε μια χώρα στην οποία η υποκρισία υπεραφθονεί και η σχέση μας με τον ορθολογισμό αποδεικνύεται χαλαρή.

Αν θέλουμε, πάντως, να είμαστε ρεαλιστές οφείλουμε άμεσα να αλλάξουμε υπόδειγμα, καθώς δεν μπορούμε να συντηρούμε ένα τόσο μεγάλο, κατακερματισμένο και πολυδάπανο πανεπιστήμιο. Πρέπει λοιπόν να διαλέξουμε: ή θα αποφασίσουμε να βάλουμε δίδακτρα στη φοίτηση ώστε οι χρήστες να καλύπτουν ένα μέρος της δαπάνης που προορίζεται για αυτούς ή θα μειώσουμε σημαντικά τον αριθμό των εισακτέων μέσα από το κλείσιμο μεγάλου αριθμού σχολών ιδιαίτερα στην περιφέρεια. Δεν μπορεί να θέλουμε ταυτόχρονα εκπαίδευση για όλους χωρίς ανταπόκριση στην αγορά εργασίας και αυτό να απαιτούμε να το πληρώνουν οι φορολογούμενοι. Είναι σαν να απαιτείς να πληρώνουν οι φορολογούμενοι για την έξοδό σου το βράδυ στο σινεμά ή στην ταβέρνα. Αλλά στην Ελλάδα μπορεί και να το ακούσουμε και αυτό.

* Ο κ. Νίκος Μαραντζίδης είναι αναπληρωτής καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Καρόλου στην Πράγα και στο Πανεπιστήμιο της Βαρσοβίας.

Τίτος Πατρίκιος: Θριαμβεύει το παράδοξο και το γελοίο

ΤΟ ΒΗΜΑ 01/12/2013

Ο Τίτος Πατρίκιος έκοψε το κάπνισμα, μια σημαντική απόλαυση για τον ίδιο, το 1986, λίγες ημέρες μετά την πυρηνική καταστροφή στο Τσέρνομπιλ. Πριν από μερικά χρόνια στο Παρίσι λίγο έλειψε να ξανακυλήσει. «Ενας ιταλός φίλος μου από την

UNESCO είχε μόλις επιστρέψει από ένα ταξίδι στην Κούβα. Μου είπε: Δοκίμασε ένα πούρο απ' αυτά, μου τα έδωσε ο ίδιος ο ηγέτης, τα καπνίζει μόνον αυτός. Ε, με έπεισε και άναψα ένα. Τράβηξα μια ρουφηξιά. Ενα άρωμα ασύλληπτο, ουδέποτε θα το φανταζόμουν! Τράβηξα δεύτερη, ύστερα μια τρίτη και του είπα: Πιέρο, αισθάνομαι ότι θέλω να ξαναρχίσω το κάπνισμα, πάρ' το πίσω!». Τα πούρα του Φιντέλ Κάστρο αποδείχθηκαν μεγάλος πειρασμός, αλλά «η διδασκαλία του, που κάποτε μου δυνάμωσε τη θέληση, με έκανε τελικώς να αντισταθώ» είπε αυτοσαρκαζόμενος ο 85χρονος σήμερα ποιητής. «Το Βήμα» τον συνάντησε στο σπίτι του, στην Αθήνα, με αφορμή την απονομή, πριν από λίγο καιρό, του Διεθνούς Βραβείου Ποίησης LericiPea 2013 στην Ιταλία, το οποίο έχουν λάβει στο παρελθόν ποιητές όπως ο νομπελίστας Σέιμους Χίνι, ο Υβ Μπονφουά, ο Αδωνις και πιο πρόσφατα, το 2012, ο Γεβγκένι Γεφτουςένκο. «Το Λέριτσι είναι μια μικρή παραθαλάσσια κωμόπολη στην ιταλική Ριβιέρα την οποία, κατά σύμπτωση, ήδη γνώριζα, καθώς ο φίλος που σας προανέφερα είχε παλαιότερα ένα σπίτι εκεί και πηγαίναμε κάθε καλοκαίρι ως εξόριστοι την περίοδο της χούντας. Υστερα από σαράντα τόσα χρόνια βρέθηκα και πάλι εκεί, στον επονομαζόμενο Κόλπο των Ποιητών, επειδή εκεί κοντά πνίγηκε ο Σέλεϊ, ο φιλελληνισμός του οποίου είχε επηρεάσει βαθύτατα και τον Μπάιρον». Το βραβείο είναι ένα από τα παλαιότερα και πιο σημαντικά στη γείτονα και μάλιστα «το εκτιμούν σε τέτοιο βαθμό που μου έστειλε μετάλλιο, με την υπογραφή του, ακόμη και ο Τζόρτζιο Ναπολιτάνο, ο Πρόεδρος της Ιταλικής Δημοκρατίας». Κυκλοφόρησε δε και μια δίγλωσση ανθολογία ποιημάτων του υπό τον τίτλο «Οι λέξεις γυμνές» («Le parole nude», Interlinea, 2013). Κύριε Πατρίκιε, λίγο προτού ανεβούμε στο σπίτι σας, είδαμε έναν καλοντυμένο κύριο να ψαχουλεύει τον κάδο απορριμμάτων...

«Μακάρι να μη βρεθούν πολλοί άνθρωποι σε αυτή τη θέση, και μακάρι και αυτός ο άνθρωπος να μπορέσει να απαλλαγεί από αυτή την κατάσταση ανάγκης. Βλέπω, πάντως, ότι οι πιέσεις που υφίστανται οι άνθρωποι έχουν ενταθεί και κυρίως αυτό το βιώνουν οι νέοι. Βλέπω όμως από την άλλη μεριά πόσο τα παιδιά κυνηγάνε πλέον τη δουλειά, δεν τη φοβούνται. Δεν υπάρχει πλέον αυτό που επικρατούσε την εποχή της τεχνητής ευμάρειας, εκείνη

η αφ' υψηλού προσέγγιση "θα διαλέξουμε τη δουλειά που μας πάει και μας ταιριάζει". Θα κάνουμε, λένε σήμερα, την οποιαδήποτε δουλειά για να βγάλουμε το μεροκάματό μας και μου θυμίζουν, από αυτή την άποψη, τα δικά μου νιάτα, όταν, προ αμνημονεύτων ετών, κι εγώ δεν έκανα επιλογές, και στην Ελλάδα και στο Παρίσι, όπου έζησα τόσο χρόνια ως ξένος λόγω της εδώ δικτατορίας».

Σήμερα λένε πολλοί ότι ζούμε μια νέα χούντα. Εσείς τι λέτε γι' αυτό;

«Ε, δεν λέω τίποτα. Δεν συζητώ με ανθρώπους που έχουν προκατειλημμένες και παγιωμένες ιδέες, οι οποίες μάλιστα δεν είναι ιδέες που αναλύουν την πραγματικότητα αλλά ιδέες που θέλουν να επιβληθούν στην πραγματικότητα. Μιλάμε για ανθρώπους που δεν έχουν ζήσει τέτοια πράγματα, που δεν έχουν υποστεί τίποτα, που η δημοκρατία τούς ήλθε σαν θείο δώρο, για την οποία ουδέποτε αγωνίστηκαν και στην οποία κακόμαθαν με τις ανέσεις που τους προσφέρει. Μεγάλωσαν σε συνθήκες που ήταν μόνο διεκδίκηση δικαιωμάτων και καμία τήρηση και ανάληψη υποχρεώσεων. Οι υποχρεώσεις στον δημόσιο διάλογο δεν αναφέρονται ποτέ ή παρουσιάζονται σαν καταναγκασμοί. Εφθασα να πιστεύω αυτό που θεωρείται αυτονόητο – αλλά είναι δύσκολο να φθάσεις στα αυτονόητα -, ότι εκεί που τελειώνει η ελευθερία η δική μου είναι ακριβώς εκεί που αρχίζει η ελευθερία του άλλου. Οπως, μαζί με τα όσα διεκδικώ από την Πολιτεία να μου παράσχει, έχω και την υποχρέωση να ανταποδώσω, διότι η Πολιτεία δεν είναι κάποιο απρόσωπο κράτος, είναι το σύνολό μας, το σύνολο των πολιτών. Και το μόνο που προσπαθώ να κάνω ως πολίτης είναι να ελέγξω τη διαχείριση αυτού του κοινού πλούτου, ούτε να τον απαρνηθώ ούτε να τον κατασπαταλήσω. Όταν δυστυχώς ανέλαβα κάποιες θέσεις από τις οποίες προσπάθησα όσο το δυνατόν ταχύτερα να απαλλαγώ, μου έλεγαν: "Μα οικονομία στο κράτος θέλεις να κάνεις;", ενώ εγώ προσπαθούσα να περιορίσω την αχαλίνωτη σπατάλη».

Το μοντέλο της Μεταπολίτευσης κατέρρευσε. Εχουν όμως τις ίδιες ευθύνες το πολιτικό προσωπικό και οι πολίτες που σήμερα έχουν

φθάσει στα όριά τους;

«Δεν είμαι πλέον κομματικά ενταγμένος, αλλά μιλώ ως πολίτης με τις ευθύνες που μου αναλογούν, και αναλογούν στον καθένα μας. Πράγματι οι ευθύνες του πολιτικού κόσμου είναι τεράστιες. Εγώ αναφέρομαι συνεχώς, όποτε βρω ευκαιρία, σε μια καταπληκτική συνέντευξη που είχε δώσει το 1981 ο Ενρίκο Μπερλινγκουέρ, ο τότε ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος Ιταλίας. Μακάρι αυτή τη συνέντευξη οι ελληνικές εφημερίδες να τη δημοσίευαν κάθε Κυριακή. Οπου λέει, λοιπόν, ότι όποιο κόμμα, όποια πολιτική οργάνωση, κοινωνική οργάνωση ή φορέας της τοπικής αυτοδιοίκησης, όποιο κέντρο ερευνών ακόμη ή όποιο πανεπιστήμιο γίνεται διαχειριστής χρημάτων διαφθείρεται. Πιστεύω αυτό ακριβώς: ότι τα κόμματα έγιναν διαχειριστές χρημάτων, οργανισμοί γραφειοκρατικοί με τοποθετήσεις υπαλληλίας και όχι ελεύθερες ενώσεις πολιτών για πολιτική δράση. Από την άλλη μεριά, όμως, αν φθάσουμε στο σημείο να πούμε “να διαλυθούν τα κόμματα, να εξαφανιστούν”, τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει να έλθει ο “αρχηγός”, να έλθει ο “φύρερ”. Διότι η εξαφάνιση των κομμάτων δεν σημαίνει τίποτε άλλο παρά μόνο την επιβολή της απόλυτης εξουσίας του ενός αρχηγού και του ενός κόμματος. Βλέπουμε την τάση αυτή να δυναμώνει και το γνωστό κόμμα να μη διστάζει να ενδύεται τα χρώματα του ναζιστικού κόμματος και να υμνεί τον Χίτλερ».

Ενα τέτοιο κόμμα σε αυτή τη χώρα, με αυτή την ιστορία, πώς γίνεται να έχει τέτοια επιρροή;

«Είναι πολύ δύσκολο να το εξηγήσει κανείς. Βεβαίως υπάρχουν κάποιες αναλογίες με τη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, όταν η οικονομική κρίση οδήγησε τα μεσαία στρώματα στην απόγνωση και η απόγνωση βρήκε λυτρωτική διέξοδο στη χιτλερική δημαγωγία. Δεν είναι όμως μονάχα αυτό. Θυμάμαι το 1959, όταν έφθασα στο Παρίσι, διάβασα ένα άρθρο σε ένα αριστερό περιοδικό που έλεγε ότι σε όποια χώρα το ποσοστό των μεταναστών φθάσει και ξεπεράσει το 10% δημιουργείται αμέσως ρατσισμός. Τότε γέλασα και είπα: Τι είναι αυτές οι σαχλαμάρες! Ε, έφθασα να το σκέπτομαι το άρθρο ύστερα από τόσα χρόνια. Είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα για το οποίο μερικοί θεωρούν ότι λύση είναι η

ρατσιστική επέμβαση της Χρυσής Αυγής. Αυτή, ξέρετε, είναι και η γελοιογραφική αντίφαση του πράγματος. Οι άνθρωποι που είναι άκρως εθνικιστές να είναι ταυτοχρόνως οπαδοί εκείνων που εξόντωσαν την Ελλάδα, των ναζιστών και των φασιστών, και να βρίσκουν στα σπίτια τους λατρευτικές εικόνες τους, αν είναι δυνατόν! Πράγμα που με κάνει να επαναλαμβάνω κι εγώ ότι οι ανθρώπινες παραδοξότητες δεν έχουν όριο κανένα, εκεί που προσπαθείς να κάνεις μια λογική ανάλυση βλέπεις το παράδοξο και το γελοίο να έρχονται στην επιφάνεια και να θριαμβεύουν. Σήμερα, ξέρετε, όλα παίρνουν μια παροξυστική μορφή. Δεν είναι όμως τίποτα καινούργιο, ο παροξυσμός είναι πάντοτε καινούργιος».

Σε τι ελπίζετε σήμερα;

«Ελπίζω σε μια Αριστερά η οποία θα είναι προσηλωμένη στο παρόν και θα προωθεί τις λύσεις για το μέλλον, χωρίς όμως να ισχυρίζεται ότι είναι η μοναδική κάτοχος της αλήθειας και αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα της δημιουργίας συνθέσεων. Είμαστε μια χώρα όπου η λέξη συμβιβασμός έχει πολύ υποτιμητική σημασία, σχεδόν ατιμωτική. Τα βήματα στην Ιστορία όμως γίνονται με συγκερασμό των απόψεων και όχι με την ολοκληρωτική επικράτηση της μιας άποψης εις βάρος της άλλης. Επειτα, δείτε, τα προγράμματα των κομμάτων σήμερα μοιάζουν με επιστροφή στο παρελθόν. Έχετε δει εσείς κανένα κόμμα να έχει προτάσεις παραγωγικές για τη χώρα; Να μας λέει προς ποια οικονομική παραγωγή πάμε; Λοιπόν σε αυτό το παρελθόν που πολλοί νοσταλγούν σήμερα είχε επικρατήσει ένα μοντέλο υπέρμετρης κατανάλωσης και ει δυνατόν ατομικής, όχι συλλογικής, ει δυνατόν σε βάρος του άλλου και μάλιστα επιθετικά απέναντι στον άλλον. Σήμερα ανακαλύψαμε την έννοια της αλληλεγγύης! Μα αλληλεγγύη τώρα, στην ανάγκη; Όταν δεν είχες ανάγκη τι έκανες, μήπως έφτυνες τον διπλανό σου;..».

«Έφτασα να απεχθάνομαι την κάθε, όποιου και να 'ναι, βία»

Εν έτει 2013 ασχολούμαστε και πάλι έντονα με τη δεκαετία του 1940, με τον εμφύλιο πόλεμο. Εσείς λάβατε μέρος στις μάχες των Δεκεμβριανών. Μερικοί λένε ότι έχουμε έναν νέο εμφύλιο που

βράζει υπογείως...

«Ναι, είμαι μάλιστα από τους ελαχίστους που έχει και πιστοποιητικό, το απολυτήριό μου από τον ΕΛΑΣ. Πιστεύω κι εγώ, όπως ο Χέγκελ, ότι η Ιστορία δεν μας διδάσκει τίποτα. Πολλές φορές η ενασχόληση με την Ιστορία είναι μια προσπάθεια προβολής των ιδεών που έχουμε για το παρόν στο παρελθόν και στήριξης αυτών των ιδεών με θεμέλια του παρελθόντος. Οποιος μιλάει, λοιπόν, σήμερα για τον εμφύλιο πόλεμο ονειρεύεται απλώς μια ένοπλη σύγκρουση στις ημέρες μας. Δεν σημαίνει όμως ότι επειδή το ονειρεύεται αυτός ανταποκρίνεται και στην πραγματικότητα αυτό το πράγμα. Κοιτάξτε, το να κάνεις πολλαπλές ερμηνείες ενός ποιήματος είναι για μένα η μεγαλύτερη δικαίωση του ποιήματος, σημαίνει ότι το ποίημα είναι σημαντικό. Το να κάνεις όμως πολλαπλές ερμηνείες στα γεγονότα είναι υπηρετικό σημερινών επιδιώξεων και όχι υπηρετικό της ιστορικής έρευνας. Ο εμφύλιος είναι ο χειρότερος πόλεμος που μπορεί να γνωρίσει μια χώρα. Διότι δεν έχει κανόνες, δεν έχει κανένα όριο, είναι πόλεμος μέχρι πλήρους εξοντώσεως του άλλου. Είναι μια σύγκρουση αλληλοσφαγής για να επικρατήσει εκείνος που είναι ο ισχυρότερος αλλά που πιστεύει ταυτοχρόνως ότι έχει και δίκιο».

Γίνεται πολύς λόγος και για τη βία εσχάτως...

«Πριν από μερικά χρόνια δημοσίευσα ένα ποίημα υπό τον τίτλο “Η βία”. Είναι στην σελίδα 66 της συλλογής μου “Η αντίσταση των γεγονότων” (2000). Να σας το διαβάσω κιόλας: Προσπαθώ να πω τα πράγματα / με τ’ όνομά τους / και κάθε τόσο συναντώ / καινούργιες δυσκολίες. / Λόγου χάρη να πω τη βία, βία, / όχι ειρηνευτική επέμβαση / τη βία των πλούσιων και ισχυρών, / ούτε αναπόφευκτες ακρότητες / τη βία των φτωχών και καταπιεσμένων. / Με δυσκολεύουνε οι μεταλλάξεις / αυτού που λέμε αναγκαιότητα της ιστορίας / οι αντιστροφές στις κινήσεις των πολιτικών / οι αναρίθμητες αναλύσεις των δημοσιολόγων / όμως κυρίως με περιπλέκουν / οι δικές μου ερμηνείες κι ενοχές. / Θα ‘θελα πλέον να πω ανοιχτά / ότι έφτασα να απεχθάνομαι / την κάθε, όποιου και να ‘ναι βία. Αυτό το ποίημα, άρεσε, φαίνεται, πολύ σε μια καθηγήτρια, το φωτοτύπησε και το κόλλησε στις εισόδους

των τάξεων του λυκείου όπου δίδασκε. Η διευθύντρια πήγε και τα έσκισε! Τη μάλωσε, την επέπληξε ότι τάχα κάνει αντιδημοκρατικές ενέργειες και ότι βάζει αντιδραστικές απόψεις στα κεφάλια των παιδιών! Όπως καταλαβαίνετε, η διευθύντρια ήταν υπέρ της πολιτικής βίας. Προσωπικώς έχω φθάσει στο εξής να πιστεύω, να νομίζω καλύτερα, ότι υπάρχει η βία σε επίπεδο ατομικό ή μικροκοινωνικό, στην καθημερινότητά μας. Υπάρχει και η πολιτική βία, που μπορεί να οδηγήσει σε εξοντώσεις τεράστιων πληθυσμών. Στην Καμπότζη, λ.χ., η βία των Ερυθρών Χμερ και του Πολ Ποτ μέσα σε τρία χρόνια εξόντωσε 2.700.000 ανθρώπους, δηλαδή το 1/3 του πληθυσμού της χώρας. Δεν έχει ξαναγίνει! Επίσης υπάρχει και αυτή η περίφημη φράση του Μαρξ, ότι “η βία είναι η μαμή της Ιστορίας”. Και επειδή εγώ τον Μαρξ τον είχα μια ζωή ως θεό περίπου, το λέω επειδή πάντοτε αυτό κάπου μου κόλλαγε. Δεν είναι μόνο διαπιστωτική η φράση αυτή, είναι τελικώς και μια δικαίωση της βίας. Κατέληξα, λοιπόν, να νομίζω το εξής: ότι η πολιτική βία θεμέλιο έχει και πηγή την απόλυτη πίστη στην απόλυτη αλήθεια που έχεις εσύ και πρέπει να επιβληθεί σε όλους γιατί είναι Η Αλήθεια. Είναι αυτό, είναι η θρησκευτική πίστη σε μια αλήθεια και όποιος δεν την αποδέχεται πρέπει να εξαφανιστεί».